

Christopher Anderson, fotograf

Fotografija je vedno laž

Saša Petejan

Zadnja leta Christopher Anderson redko prebere knjigo leposlovja. Požira zgodovinske in politične knjige, saj je plačan za razlaganje sveta. Za pripovedovanje zgodb uporablja fotoaparatus. Ker dela za medije, je oko sveta, čeprav trdi, da je fotografija vedno laž. Anderson laže iz sebične radovednosti, ker želi posredovati čustva in ideje. Tisto, kar je v otroštvu doživel ob gledanju fotografije Roberta Cappe. Pozneje se je fotografije učil v knjižnici z listanjem fotografskih knjig. Svetlobo je raziskoval na slikarskih platnih. Sedaj pa ga navdihujejo kolegi, glasba, predvsem punk rock, tudi Kreslin, in umetnost nasploh. Odgovorov na težka vprašanja o moči fotografije ne more niti misliti. »Samo fotograf sem,« odgovarja med smehom.

Minulih pet oziroma deset let ste se hitropotezno premikali po svetu. Zelo težko je izslediti vašo pot. Jo lahko obnovite?

Nisem prepričan. Začel bom z 11. septembrom, ko sem bil v Parizu in štiri dni pozneje odpotoval v Afganistan in Pakistan. Minili so štirje meseci. Če nimam fotografij pred seboj, zelo težko povem, kje sem bil. Vse je ovito v meglo... Bil sem v Afriki. Pridružil sem se fotografski agenciji VII. Takrat sem delal zgodbo o kavi v Vietnamu, Braziliji in Italiji, po naročilu sem fotografiral visoko tehnologijo v Indiji. Veliko sem delal v Izraelu, Dženinu in drugod na Zahodnem bregu ...

Sem postavila zahtevno vprašanje?

Od leta 1998 potujem po osem mesecev na leto.

Opazila sem, da vas že od začetka fotografske kariere sredi 90. let zanima Latinska Amerika. Leta 1995 ste spremljali dogajanje v Čilu, minulo delovno leto pa ste končali v Boliviji. Na jug ste odhajali, ker ste se želeli na lastne oči prepričati o dogajanju. Kaj lahko poveste o Latinski Ameriki po desetletju vračanja?

Za Latinsko Ameriko sem se zanimal od nekdaj. Del življenja sem preživel v Teksasu, kjer je mehiški vpliv močno prisoten. Že dolgo me zanima tudi latinska kultura. V času političnih preobratov in prevlade levice je območje toliko bolj zanimivo.

Predvsem pa sem se želel oddaljiti od Bližnjega vzhoda. V šestih letih sem pretežni del kariere ustvarjal v Afganistanu, Iraku in Izraelu. Dovolj imam. Želim se vrniti v del sveta, kjer se lahko osredotočim na tisto, kar me zanima. Bližnji vzhod mi je tuj. Svetlolas in modrook izstopam. Nikoli nimam občutka, da se lahko povsem zlijem z dogajanjem. Poleg tega sem na Bližnjem vzhodu vedno v nevarnosti. V Latinski Ameriki se počutim domače.

Vas v Latinski Ameriki niso sprejemali kot predstavnika imperialistične sile?

Doslej ni bilo težav. Na jugu imam veliko prijateljev, lahko se premikam in poiščem kontakte. Vendar se razmere spreminjajo. To sem izkusil v Venezueli. Kjerkoli se je oblikovalo novo socialistično gibanje, sumijo tuje novinarje in fotografe, da so tajni agenti.

Fotografije bolivijevskih volitev so na spletu predstavljene kot interaktiven esej. Hkrati gledamo fotografije, poslušamo vaš glas in zvoke z ulice. Je to naslednji korak predstavljanja fotografskih zgodb ali tržna zahteva?

To je bilo prvič, da sem zgodbo pripovedoval na novi način. S tem sta fotografija in novinarstvo dobila novo tržno okolje. Večmedijske predstavitve nisem naredil za trg, temveč zato, ker trg ponuja priložnost za tovrstno predstavitev dela. V agenciji Magnum so zato začeli projekt *In motion*. Ustanovili so poseben oddelek agencije, ki omenjeno idejo razvija.

Je združevanje fotografije, zvoka in pripovedi nuja za dvig tržne vrednosti fotografije?

O tem ne razmišljam. Del fotografij, ki jih naredim, je novinarskih, del osebnih, nekaj je zgodb in zgodovinskih fotografij. Vse pa se prepletajo. Zato je fotografijo kot medij težko opredeliti.

Zase pravite, da ste vizualni antropolog. Izhaja opredelitev iz večplastnosti fotografije?

Natanko tako. S tehnologijami se je meja med televizijskim in radijskim novinarjem, fotografom, filmarjem, avtorjem dokumentarnih filmov, zgodovinarjem, antropologom zbrisala. Tehnologije mi omogočajo, da združim več medijev in povsem zgodbo. Ne vem, ali bo lahko bolivijski esej, ki je neke vrste dnevnik volitev, objavljen na televiziji. Je pa primeren za objavo na internetu.

Je tehnološki razvoj vzrok, da fotografija sama po sebi ni več dovolj?

Iz tržne perspektive fotografija gotovo ni dovolj. Revijalni trg je v upadu. Količina denarja za fotografijo in fotografske naloge (*assignment, op. av.*) je vse manjša. Zadnja tri leta z izjemo večjih novičarskih dogodkov, kot je Irak, so bila najtežje obdobje za trg fotografije. Dogajajo se zelo očitne spremembe. Kot član fotografske agencije VII ali sedaj kot član agencije Magnum opažam, da gredo številke prodaje fotografij in naročil za fotografsko delo navzdol. V Evropi je trg izsušen. Zato pri-

Ameriški predsednik George Bush in prva dama ZDA na predsedniškem inavguracijskem plesu (ZDA 2005).

Foto Manca Juvan

Prvo fotoreportažo je Christopher Anderson naredil o Sloveniji, ker je bil zaljubljen v Slovenko. Ko je nekaj let pozneje odšel v Irak s prvimi ameriškimi vojaki, se je kot fotograf, ki dela za najbolj prestižne fotografske agencije, znašel v resnem precepu. Kot nekdo, ki je plačan za interpretacijo sveta, je v objektiv ujel množično navdušeno pozdravljanje okupatorjev. »Načeto je bilo moje nasprotovanje vojni in ustrašil sem se vpliva objave fotografije. Bal sem se zgodbe s fotografije, ki je bila v prid Bushevi odločitvi za napad na Irak. Potreboval sem nekaj časa, da sem jo odposlal. Če je ne bi, bi postal lažnivec. Kompromitiral bi svojo kariero,« je povedal po predavanju, ki ga je v sklopu izbora Fotografija leta 2006 v Ljubljani organiziral Emzin zavod za kreativno produkcijo. Christopher Anderson je fotograf mlajše generacije, ki je zelo hitro dosegel največ, kar si lahko fotograf želi. Fotografsko kariero je začel leta 1993 pri majhnem časopisu v Co-

loradu. Fotografiral je vse, od požarov, maskot bejzbolskih moštev do inuitskih lovcev in časopis zamenjal za fotografsko agencijo Aurora. Leta 1996 je postal pogodbeni fotograf revije U.S. News & World report in se usmeril k fotografiji družbenih tem, kot je na primer ekonomska kriza v Rusiji. Leta 1999 je Anderson fotografiral potovanje imigrantov s Haitija in prejel prvo prestižno fotografsko nagrado. Imel je 29 let. Pozneje je fotografiral metalce kamnov v Gazi in postal Kodakov mladi fotograf leta. Sledila je zgodba begunske krize v Afganistanu in nagrada Visa d'Or v francoskem Perpignanu. Vmes je postal član fotografske agencije VII. Lani pa so ga prestižna imena svetovne fotografije povabila medse. Postal je nominiranec za članstvo v agenciji Magnum. V Ljubljani pa je odločil, kateri slovenski fotograf bo prejel nagrado za najboljšo fotoreportažo leta 2006.

hajajo mnogi evropski fotografi v New York, kjer ugotovijo, da je trg v upadu.

Se na Kitajskem, na Daljnem vzhodu odpira nov trg?

Nastaja trg prihodnosti. Kitajski trg je nekaj posebnega in treba je razumeti, katere zgodbe jih zanimajo in kako jih prodati. Vemo, da je to trg, kjer prihaja do kršitev avtorskih pravic na področju glasbe, videa in tudi fotografije. Dejstvo je, da kitajski trg raste hkrati s srednjim družbenim razredom. Toda trg na spletu se razvija mnogo hitreje od kitajskega trga.

Je internet trg prihodnosti?

Na področju medijev v ZDA in tudi v Evropi *online* naročnina na časopise in revije prehiteva tiskano naklado. Revije in časopisi, kot so The New York Times Magazine, Time, Newsweek, Washington Times, LA Times, ki imajo zelo visoko naklado, povečujejo spletno naklado. Oglaševalci odkrivajo, da internet ni več zgolj izkušnja ali eksperiment. Mediji ugotavljajo, da morajo biti konkurenčni tudi na spletu.

Ste preden ste prejeli prestižne fotografske nagrade ste že imeli željo, da bi bili del najslavnejše fotografske agencije?

Mislím, da so to sanje večine fotožurnalistov. Prav zdaj je Magnum po obdobju stagnacije oživel. Veliko je mladih fotografov.

Mladi nadarjeni fotografi so na neki način osvežitev agencije, katere člani so v povprečju stari 55 let in več.

Prav zdaj nas je okrog pet, šest fotografov, starih okrog 35 let.

Zdaj ste nominiranec agencije. Čez dve leti morate oddati portfolio, na podlagi katerega bodo odločali, ali vas sprejmejo med pridružene člane. Potreben bo še en portfolio, ki skupaj z napredovanjem ne bo zagotovilo za polnopravno članstvo in solastništvo v agenciji. Vas misel na portfolio vodi pri delu?

Seveda me vodi, vendar zame osebno velja, da moram priti mnogo bolj na jasno glede izbir in sprejemanja naročil. Sem v poslu in na področju fotožurnalizma sem se do neke mere uveljavil. Zato nimam občutka, da se moram dokazati fotožurnalističnemu svetu. Ne želim, da bi to zvenelo arogantno. Čutim, da moram sebi nekaj dokazati. S pritiskom, ki ga občutim zaradi Magnuma, nima nič skupnega strah, da v dveh letih ne bom naredil dobre fotografije. Tudi to se lahko zgodi. Rok, ki ga imam, je čas, da sedem in se osredotočim, kaj želim narediti in kako. Pomembno je, da se odločim, na kaj se bom osredotočil.

Po dvanajstih letih izjemno hitrega vzpona v karieri je nastopil čas za premislek. Že veste, kakšne fotografije vas zanimajo?

Zanimam se za dve področji. To sta Južna Amerika in ZDA. Še vedno se bom premikal hitro, vendar bom osredotočen. Ne želim se zbuditi čez pet ali deset let in se ovesti, da sem drvel od naročila do naročila. To sem večinoma počel doslej. Zato sem zapustil agencijo VII. Ljudje so mi poiskali plačano naročilo, letalsko vozovnico in sem odpotoval. Vrstili so se odhodi. Ne obžalujem, bila je bogata izkušnja. Deset let sem potoval po svetu in bil priča zgodovine svojega časa. Srečal sem čudovite ljudi. Bilo je čudovito življenje. Še vedno imam rad potovanja. Po ustvarjalni plati pa želim narediti nekaj, za kar bom rekel, to sem jaz.

Sta Severna in Južna Amerika vaša osebna projekta?

Kot fotografa me ZDA zanimajo prvič v življenju. Medtem ko v Latinski Ameriki sledim levici, za ZDA teže razložim, čemu sledim, ker ne gre za novinarski projekt. K ZDA pristopam bolj sociološko in umetniško. Glede na to, kar sem doživel po svetu, in na čas, v katerem se nahajajo ZDA, se mi zdi, da živimo zelo pomembna leta. Rad bi naredil nekakšen portret Amerike. Zato sprejemam naročila za delo na raznih koncih ZDA, kjer ustvarjam tudi fotografije za osebni projekt. Ugotavljam, da je težko narediti portret, ki ni prehitro kritičen ali sentimental.

Pregled fotografij kaže, da ste lovec na čustva tako kot fotografi, ki ste jih občudovali, v zadnjih letih pa začeli delati z njimi.

V fotografiji me zanimajo samo čustva. Zrasel sem s fotožurnalizmom, na katerega sta močno vplivala Gilles Peress in James Nachtwey. Moja generacija je njun stil pobrala, ga polirala in izpopolnjevala. Vendar smo v tem procesu izgubili dobro in zanimivo v fotografiji. Naredili smo jo dolgočasno. Dobro smo se naučili, kako narediti popolno sliko za pobiranje nagrad ali popolno kompozicijo. Izgubili pa smo pogled na tisto, kar naredi fotografije Peressa in Nachtweya močne. Vse v moji fotografiji postaja vse bolj enostavno. Želim ustvariti nekaj bolj subtilnega.

Vaših fotografij se je oprijela oznaka lepi dokumenti časa. Morda zato, ker ste s križnih, vojnih oziroma konfliktnih območij nosili estetske posnetke neprijetne, mučne resničnosti?

To je bila tudi kritika Salgado. Vendar če je na mojih fotografijah še neka estetika, to ni posledica treninga. Je v meni.

Ste čustven človek?

Nisem zelo čustven človek. Konec koncev imam skandinavsko korenino.

Odločitev, ko sta se z novinarjem pridružila imigrantom na begu s Haitija, je bila izjemno tvegana. Zgodba pa je sprožila na-

❖ Christopher Anderson, fotograf

glo kariero, vendar povejte, kako ste prišli do zgodbe?

Zgodba s Haitija je bila tedaj zame definicija, kaj hočem delati kot fotožurnalista. V glavi sem imel jasno idejo o okušanju fotožurnalizma. Prešlo mi je v navado razlaganje, da ne bom nikoli naredil fotografije z objektivom, obrnjenim gor ali dol. Fizično hočem, da se fotoaparatus nahaja vedno na ravni oči. Da bi tako gledal imigrante, nisem mogel drugače, kot da sem šel na barko z njimi.

Do zgodbe pa sva prišla z novinarjem med nekim drugim delom na Haitiju. Prebrala sva vest v lokalnem časopisu: »Več kot sto Haitijcev naplavilo na Bahame«. Zgodbe ljudi, ki želijo pripluti do Amerike, se vrstijo še danes. Politiki govorijo o imigrantih. Mene pa je zanimalo, kaj se dogaja na barki. Hotel sem vonjati, poslušati zvoke ... Zato sva se z novinarjem vrnila v ZDA in zgodbo predlagala The New York Timesu. Mislim, da niso resnično razumeli, kaj jim predlagava.

Sta plačala vozovnico kot ostali potniki?

Seveda. Ne morem delati zgodbe o slovenskih železnica, ne da bi plačal vozovnico.

Imeli ste vozovnico in skupaj z imigranti ste se znašli v življenjski nevarnosti. Tonili ste sredi oceana in če ne bilo nepredvidnega spleta okoliščin, danes najinega intervjuja ne bi bilo.

Po nekaj letih izkušenj vem, da je pravi čudež, da kdorkoli preživi. Večina ljudi, ki se poda na pot proti ZDA, umre.

Rešili so vas v mednarodnih vodah, ko je barka tonila. Pozneje ste se vrnili na Haitij, da bi poiskali preživele. Ste jih našli?

Ja in tip, ki nas je spravil v kontakt, da smo zgodbo naredili, mi je med zadnjim obiskom Haitija dobesedno rešil življenje, ko je nekdo pritisnil pištolo ob mojo glavo.

Za haitijsko zgodbo ste bili trdno odločeni, da bo črno-bela. Kako se odločate za barvno ali črno-belo tehniko fotografiranja?

V tistem primeru je šlo za tehnično rešitev. Vedel sem, da ne bo veliko svetlobe in šlo je za brezčasno zgodbo. Podobno je bilo prevažanje sužnje. Na temo tehnike sem imel soočenje z urednico fotografije The New York Times Magazine, ki je želela zgodbo v barvi.

Kako pa v drugih primerih?

Nimam pravil. Za Afganistan sem se odločil za črno-belo fotografijo, ker je bila večina objavljenih fotografij barvna. Pri The New York Times Magazine pa ni šlo za dnevno poročanje, niti za tedensko. Šlo je za zgodbo in hoteli smo, da se razlikujejo od ostalih. Poleg tega je Afganistan zame monokromatski: pesek in nebo, pozimi pa sneg in nebo. Projekt o ZDA, ki ga pripravljam, bo v barvah.

Nekatere ameriških fotografij sem videla in barve so zelo močne. Pretirane.

V prostoru ZDA gre za barve.

Presenetili ste s knjigo fotografij, hipnih posnetkov (snap shot), narejenih s fotoaparatom holga. Je bila to provokacija ali igra, ki ste si jo privoščili za sprostitve od zahtevnega dela na terenu?

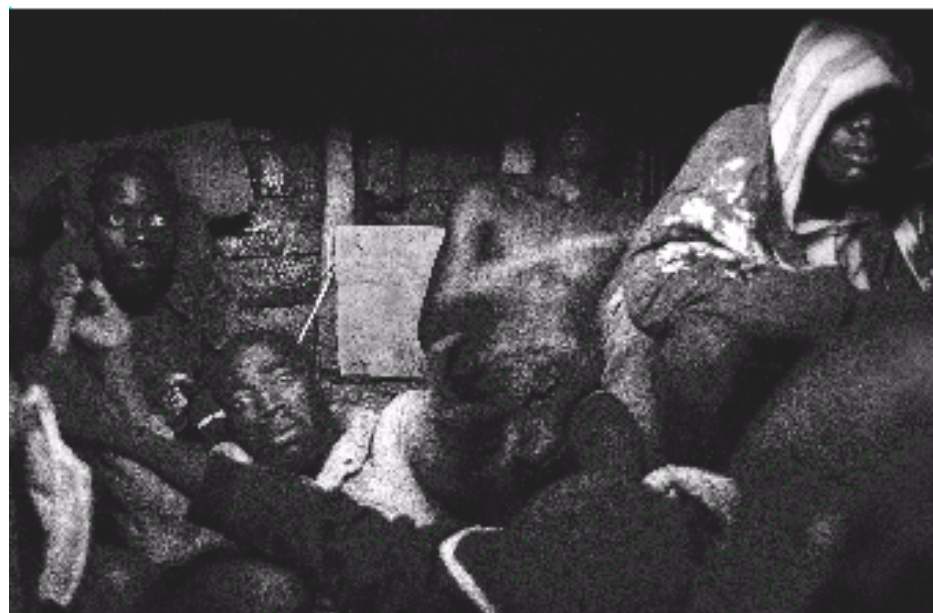
Vedno sem se spraševal, ali so bile te fotografije provokacija, vendar si nikoli nisem dovolil odgovoriti. Resnično menim, da je bilo nekaj provokacije v meni, vendar nisem vedel, koga provociram. Začel sem jih delati, ko sem imel dovolj fotografiranja, ko se mi je fotožurnalizem za določen čas uprl.

Fotožurnalizem je občasno tako samopomemben. Oblikuje se fotografovo razmišljanje o reševanju sveta. Jaz pa tega nisem občutil, ne želel občutiti. Zato sem fotografiral s plastičnim fotoaparatom. Da bi se ob občutenju odpora zabaval. Pozneje je preraslo v pravcato vajo iz discipline. Kot fotograf se soočaš s premisleki, kako nekaj prikazati, o kompoziciji, kako nekaj izločiti ali vključiti v fotografijo ... In s holgo sem se šel igro hitra fotografija in dalje. Morala je nastati reaktivno.

Ste trenirali oko, hitro ujeli trenutek, barve, kompozicijo in slikali iz roke, ne da bi pogledali skozi kukalo?

Pogled na talibskega borca skozi vetrobransko steklo luksuzne toyote (Afganistan 2001).

Potovanje imigrantov s Haitija proti ZDA. Za zgodbo je Anderson leta 2000 prejel nagrado Robert Capa Golden Medal.

Vojaška parada v čast Augustu Pinochetu (Čile 1995).

Šlo je za vajo instinkta. Tako sem naredil nekaj zabavnih fotografij. Ko smo izbirali fotografije za knjigo agencije VII, ki smo jo naslovili *Vojna*, so bile te fotografije pravo veselje v vzdušju depresije. Te fotografije so bile romantične, sentimentalne, zaloznik jih je videl in takoj predlagal knjigo. V tistem obdobju so bile te fotografije nekakšna sladkarija, bonbončki med asortimajem vojnih fotografij.

V Gazi ste fotografirali otroke, ki se igrajo vojno. Naredili ste človeško zgodbo o metalnih kamenja. Se vam je zgodilo, da vas je predmet zgodbe, torej otroci, obsedel?

Zgodbe sem delal po naročilu The New York Times Magazine in poznal sem stati-

stiko intifade. Med vsemi mrtvimi je bilo okrog 60 odstotkov starih do 18 let. S piscem sva se odločila samo to, da naju ne zanima mnenje psihologov, vendar da želiva izvedeti, kdo so otroci, ki umirajo.

Vas je zgodba zaznamovala?

Ne verjamem. Bil sem v zgodnjem obdobju kariere in hotel sem fotografirati. Sem pa vedno obseden z zgodbami. Vsaka zgodba me prevzame.

Kaj občutite, ko se nahajate v množici med predvolilno kampanjo v Boliviji? Vse je glasno, veliko je pokanja, glasbe.

Tedaj se počutim najbolj živega. Morda se sliši neumno. Vendar vseč mi je, ko sem nekje, kjer je v zraku prisoten močan naboj.

Kaj ste se naučili iz izborov svojih fotografij pri revijah ali agencijah?

Jaz bi moral biti tisti, ki izbira in ureja fotografije.

Ste se znašli v konfliktu z uredniki fotografij?

Sem, vendar imam z njimi diplomatski odnos. Veliko fotografov krvavi zaradi izbora fotografij, živijo in umrejo za objavo, mene pa objava ne vznemiri toliko, nisem odvisen od nje. Veliko fotografov povsem znori, ko objava fotografij ni, kot bi morala biti. Rad vidim dobro objavo. Še vedno me prevzame nekakšen nenavaden občutek, ko vidim svoje fotografije natisnjene, vendar jih pogledam enkrat, dvakrat. Ko se zgodi slaba izbira, me ne prizadene. Profesionalno me prizadene, da so nekatera velika imena fotografov postala velika, ker so se borili za vsako objavo, dokler vse ni bilo tako, kot je treba. Spoznali smo jih za določen standard kakovosti. Jaz pa imam tone objav, kjer so izbrali res slabo fotografijo, so jo obrezali ali je bil prelom slab. Hvaležen sem bil za zadnjo večjo revijalno objavo na šestih straneh – revije ne bom omenil – vendar je bil izbor fotografij slab, oblikovanje in prelom pa še slabša. Nisem jim mogel reči niti hvala, čeprav je bilo to šest strani objavljenih fotografij.

Vedno imate drugo možnost za primerno objavo. To je knjiga. Je kakšna v pripravi?

Eno pripravljam. Delo v Latinski Ameriki in ZDA pa bo zagotovo izšlo v knjigi. Zdaj sem v fazi produkcije.

Kako razlagate fenomen Magnuma, da med člani ni dobrih japonskih fotografov?

Saj so tudi Japonci.

Res, koliko?

Eden.

Zakaj je tako?

Ni niti slovenskega fotografa, ni nobenega Madžara, samo en Čeh. Magnum je kompliciran prostor, kjer ne gre zgolj za dobro ali slabo fotografijo, vendar o tem ne vem veliko.

Mnoge japonske fotografe so vabili v Magnum, a vabila niso sprejeli, po drugi strani pa so nekateri japonski fotografi vražje dobri in japonska velja za raj fotografskih knjig.

Japonska ima resnično zelo bogato zgodovino fotografije in prav zdaj del navdiha črpam od japonskih fotografov. Najbrž je veliko razlogov, zakaj Japoncev ni v Magnumu.

Od kdaj delate z digitalnim fotoaparatom?

Eksperimental sem minuli dve leti, vendar sem večinoma fotografiral na film. Lani sem začel nekoliko bolj uporabljati digitalni fotoaparatus in lahko rečem, da sem zdaj prešel na digitalno fotografijo. To je novembra 2005.